

dr JAN RZEPECKI

Centralny Instytut Ochrony Pracy
– Państwowy Instytut Badawczy

Mechanizm różnicowania składki na ubezpieczenie wypadkowe

W artykule omówiono ogólne zasady różnicowania składki na ubezpieczenie wypadkowe w krajach Unii Europejskiej. Przedstawiono obowiązujący obecnie w Polsce mechanizm różnicowania stopy procentowej składek na poziomie działalności gospodarczej oraz zasady różnicowania stopy procentowej składek na poziomie płatników składek, które wejdą w życie od 1 kwietnia 2006 r.

Mechanism of differentiate contributions for accidents insurance

The article discusses some general rules to differentiate contributions in work accidents insurance in the European Union member states. It outlines the mechanism for contribution differentiation at branch level, which is currently effective in Poland, and the rules to differentiate contribution rates amongst contributors, which are planned to be enacted commencing 1 April, 2006.

Wprowadzenie

Jednym z instrumentów wpływających na ograniczenie występowania wypadków przy pracy i chorób zawodowych jest stosowanie już od dziesięcioleci m.in. w USA, Kanadzie i Australii, a także w większości krajów Unii Europejskiej (UE) stymulatorów ekonomicznych w ramach systemów ubezpieczeniowych. Stymulatory te, wbudowane w systemy finansowe ubezpieczenia wypadkowego, polegają na uzależnieniu wysokości składek na to ubezpieczenie od kosztów wypadków przy pracy i chorób zawodowych, wskaźników częstości ew. ciężkości wypadków w poszczególnych rodzajach działalności oraz przedsiębiorstwach.

W Polsce, elementy finansowo-ekonomiczne w postaci zróżnicowanej składki na ubezpieczenie wypadkowe występowały już w systemie ubezpieczeniowym po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. i funkcjonowały do 1951 r. Od tej pory obowiązujący w Polsce system ubezpieczeń społecznych nie uwzględniał już ekonomicznych stymulatorów poprawy warunków pracy [1].

Przemiany ustrojowe, jakie nastąpiły w Polsce w 1989 r., wpłynęły m.in. na uświadomienie konieczności wprowadzenia, w ramach reformy ubezpieczenia społecznego, bodźców ekonomicznych stymulujących poprawę warunków pracy w zakładach. Szczególną aktywność w promowaniu tych nowych rozwiązań wykazywał Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy, w którym opracowany został model zróżnicowanej składki na ubezpieczenie wypadkowe. Model ten w ramach prac Instytutu został eksperymentalnie sprawdzony w ponad 800 przedsiębiorstwach o różnym profilu działalności [2].

Zasada różnicowania składki znalazła się już w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych obowiązującej od 1 stycznia 1999 r. Podstawowe zasady oparte na rozwiązaniach opracowanych w CIOP-PIB zostały natomiast określone w ustawie z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych [3, 4]. Szczegółowe zasady zawiera rozporządzenie ministra pracy i polityki społecznej z dnia 29 listopada 2002 r. [5].

Ogólne zasady różnicowania składek na ubezpieczenie wypadkowe

W poszczególnych krajach funkcjonują różne metody różnicowania składek na ubezpieczenie wypadkowe. Ponadto, między poszczególnymi krajami występują znaczne rozpiętości dotyczące zarówno wysokości przeciętnych składek na ubezpieczenie wypadkowe, jak i stopnia ich zróżnicowania. Rozpiętości w zakresie przeciętnej stopy procentowej składek na ubezpieczenie wypadkowe, wynoszą od 0,5% płacy (Tajwan) do 5% płacy (Urugwaj). W krajach UE przeciętne stopy procentowe składek na ubezpieczenie wypadkowe kształtują się od ok. 1,4% płacy w Austrii, Finlandii, Niemczech i Szwecji do 3,0% płacy we Włoszech (rys.) [6].

W poszczególnych krajach UE funkcjonują różne metody różnicowania składek na ubezpieczenie wypadkowe. Upraszczając można stwierdzić, iż w ubezpieczeniu wypadkowym funkcjonują dwa systemy ustalania składek:

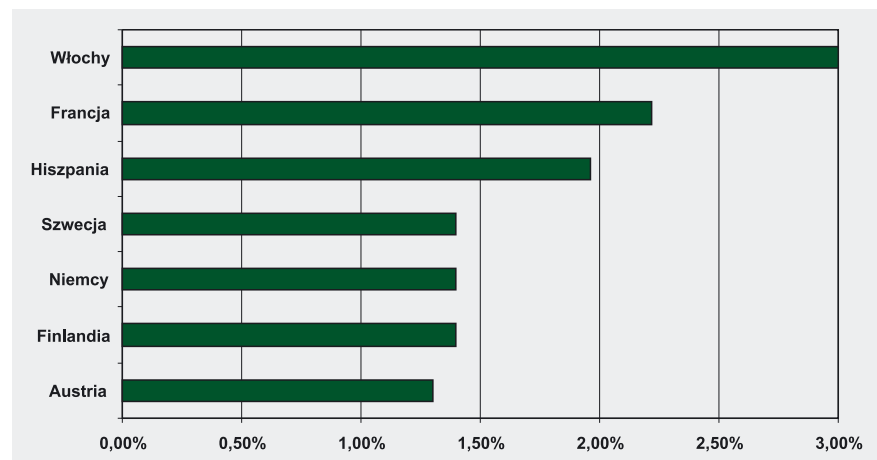
- pierwszy, funkcjonujący w tych krajach UE, gdzie ubezpieczenie wypadkowe zarządzane jest przez firmy prywatne (np. Portugalia, Dania, Finlandia, Belgia, Grecja), a w ustalaniu wysokości składki podstawową rolę odgrywają prawa rynkowe

- drugi dotyczy zwłaszcza Francji, Hiszpanii, Niemiec, Szwajcarii oraz Włoch, gdzie ubezpieczenie wypadkowe funkcjonuje w ramach systemu ubezpieczeń społecznych.

Najbardziej dobitny przykład funkcjonowania prywatnego systemu ubezpieczeniowego stanowi ubezpieczenie wypadkowe w Portugalii, gdzie składki ustalone są zwykle na podstawie tak subiektywnych kryteriów, jak np. sytuacja finansowa przedsiębiorstwa, konkurencja w danej branży itp.

W Danii z kolei, mimo funkcjonowania systemu różnicowania wysokości składek, istotną rolę odgrywa konkurencja między firmami ubezpieczeniowymi. System obowiązujący w Danii zachęca pracodawców do szukania – w pierwszej kolejności – firmy ubezpieczeniowej, która oferuje korzystniejszą składkę, w mniejszym zaś stopniu zachęca do poprawy warunków pracy. Wysokość składki w Danii jest ustalana w drodze negocjacji między pracodawcą a firmą ubezpieczeniową [7].

Inne rozwiązanie jest stosowane w prywatnym ubezpieczeniu wypadkowym w Finlandii, gdzie pracodawca decyduje czy wysokość składki ma być ustalana na podstawie średnich kosztów dla danego rodzaju działalności, czy na podstawie kosztów wypadków

Rys. Stopy procentowe składek na ubezpieczenie wypadkowe w wybranych krajach UE (wartości średnie)

Fig. Contribution rates in work accident insurance in some selected EU member states (average values)

(ponoszonych przez firmę ubezpieczeniową) w danym przedsiębiorstwie [8].

Ubezpieczenie wypadkowe w Niemczech, a także m.in. we Francji, Hiszpanii, Szwajcarii i we Włoszech funkcjonuje w ramach systemu ubezpieczeń społecznych i jest zarządzane przez organizacje publiczne. Istotny element systemu ustalania składek w tych krajach stanowią taryfy składek, przedstawiające rodzaje działalności stanowiące tzw. wspólnoty ryzyka, którym przyporządkowywane są zarówno kategorie ryzyka, jak i wysokości procentowe składek. Kategorie ryzyka, przyporządkowane poszczególnym rodzajom działalności, charakteryzują pewien przeciętny poziom wypadkowości i zachorowalności na choroby zawodowe dla danej działalności jako całości, nie zaś poziom w konkretnym zakładzie pracy.

Różnicowanie składek, przeprowadzane jedynie na podstawie kategorii ryzyka ustalonych dla poszczególnych rodzajów działalności, nie jest najczęściej dostatecznie motywujące. Różnicowanie wysokości składek na poziomie działalności ma więc głównie aspekt ekonomiczny, wpływając w konsekwencji na urealnienie cen towarów i usług. Stymulacja ekonomiczna jest umożliwiana dopiero dzięki odpowiedniemu systemowi podwyższania i obniżania składek zakładom pracy (płatnikom składek), w zależności od częstości, ciężkości i związanych z tym kosztów wypadków.

Zasady różnicowania składki na ubezpieczenie wypadkowe w Polsce

Zgodnie z nowymi uregulowaniami prawnymi składka na ubezpieczenie wypadkowe w Polsce będzie ustalana na rok składkowy obejmujący okres od 1 kwietnia danego roku do 31 marca roku następnego¹.

Płatnicy składek podzieleni zostali na dwie grupy:

- zgłaszający do ubezpieczenia wypadkowego nie więcej niż 9 ubezpieczonych
- zgłaszający do ubezpieczenia wypadkowego, co najmniej 10 ubezpieczonych.

Dla wszystkich płatników składek zgłaszających do ubezpieczenia wypadkowego nie więcej niż 9 ubezpieczonych, stopa procentowa składki na ubezpieczenie wypadkowe jest taka sama i wynosi 50% najwyższej stopy procentowej, ustalonej na dany rok składkowy dla grupy działalności.

Stopy procentowe dla grup działalności zostały określone w rozporządzeniu ministra pracy i polityki społecznej. Zgodnie z załączoną tablicą najwyższa stopa procentowa składki wynosi obecnie 3,86%, w związku z czym płatnicy składek zgłaszający do ubezpieczenia społecznego nie więcej niż 9 ubezpieczonych opłacają od 1 stycznia 2003 r. składkę w wysokości 1,93% podstawy wymiaru składek.

¹ Pierwszy rok składkowy rozpoczął się wyjątkowo 1 stycznia 2003 r. w związku z wejściem w życie z tą datą ustawy o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych oraz rozporządzenia w sprawie różnicowania stopy procentowej składki.

Dla płatników składek zgłaszających do ubezpieczenia wypadkowego co najmniej 10 ubezpieczonych, stopa procentowa składki na ubezpieczenie wypadkowe jest zróżnicowana. W tym celu płatnicy składek zostali przyporządkowani do określonych grup działalności, w zależności od rodzaju działalności wg Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD), ujętej w rejestrze REGON podmiotów gospodarki narodowej.

Zróżnicowanie składki będzie się odbywać dwuetapowo. W pierwszym etapie, obejmującym okres od 1 stycznia 2003 r. do 31 marca 2006 r., składka będzie zróżnicowana jedynie na poziomie działalności, natomiast w drugim etapie także na poziomie płatnika składek.

Grupy działalności z odpowiadającymi im kategoriami ryzyka oraz stopami procentowymi składki na ubezpieczenie wypadkowe ustala minister polityki społecznej. Kategorię ryzyka dla grupy działalności ustala się w zależności od ryzyka określonego następującymi wskaźnikami częstości²:

- poszkodowanych w wypadkach przy pracy ogółem
- poszkodowanych w wypadkach przy pracy śmiertelnych i ciężkich
- stwierdzonych chorób zawodowych
- zatrudnionych w warunkach zagrożenia w razie przekroczenia najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy.

Przyjęto, że wpływ każdego z wymienionych wskaźników częstości na ustalenie kategorii ryzyka dla danej grupy działalności, jest równy. Kategorię ryzyka dla grupy działalności ustala się na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego za trzy ostatnie lata kalendarzowe, dostępne w dniu 31 stycznia danego roku. Kategorię ryzyka dla grup działalności ustala się na okres nie dłuższy niż 3 lata składkowe.

Do 31 marca 2007 r. najniższa stopa procentowa składki, ustalona dla grupy działalności, nie będzie mogła być niższa niż 25% najwyższej stopy procentowej. Dla grupy działalności „górnictwo i kopalnictwo surowców energetycznych” została ustalona najwyższa stopa procentowa składki, wynosząca 3,86% podstawy wymiaru składek, w związku z czym najniższa stopa procentowa składki dla trzech grup działalności o najniższej, trzeciej kategorii ryzyka wynosi 0,97%.

Różnicowanie składek na poziomie ich płatników

Przepis dotyczący różnicowania składki na poziomie płatnika składek wejdzie w życie od 1 kwietnia 2006 r. Utrzymane zostaną wówczas zasady obowiązujące w pierwszym

²Wskaźniki częstości poszkodowanych w wypadkach przy pracy ogółem oraz w wypadkach przy pracy śmiertelnych i ciężkich są obliczane na umowną liczbę 1000 pracujących. Wskaźniki częstości zatrudnionych w warunkach zagrożenia, w razie przekroczenia najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy oraz stwierdzonych chorób zawodowych, są obliczane na umowną liczbę 1000 zatrudnionych. Wymienione wskaźniki ustalane są odrębnie za pełny rok kalendarzowy dla grup działalności.

etapie, a ponadto będzie ustalana kategoria ryzyka dla poszczególnych płatników składek w zależności od ryzyka określonego następującymi wskaźnikami częstości³:

- poszkodowanych w wypadkach przy pracy ogółem
- poszkodowanych w wypadkach przy pracy – śmiertelnych i ciężkich
- zatrudnionych w warunkach zagrożenia w razie przekroczenia najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy.

Wpływ wskaźników częstości poszkodowanych w wypadkach przy pracy ogółem oraz poszkodowanych w wypadkach przy pracy – śmiertelnych i ciężkich, na ustalenie kategorii ryzyka dla grupy działalności jest równy i wynosi po 25%, natomiast wpływ wskaźnika dotyczącego zatrudnionych w warunkach zagrożenia jest dwukrotnie wyższy i wynosi 50%.

Kategoria ryzyka będzie ustalana na podstawie danych przekazywanych przez płatników składek do odpowiednich oddziałów ZUS za trzy kolejne lata kalendarzowe. Dane niezbędne do ustalenia przez ZUS kategorii ryzyka płatnicy składek przekazują do dnia 31 stycznia danego roku⁴ za poprzedni rok kalendarzowy, w informacji o symbolu ZUS IWA zawierającej:

- dane identyfikacyjne płatnika składek
- rodzaj działalności według PKD
- liczbę ubezpieczonych zgłoszonych do ubezpieczenia wypadkowego⁵
- liczbę poszkodowanych w wypadkach przy pracy ogółem
- liczbę poszkodowanych w wypadkach przy pracy śmiertelnych i ciężkich
- liczbę zatrudnionych w warunkach zagrożenia
- adres płatnika składek.

Informację ZUS IWA, za dany rok kalendarzowy, są zobowiązani przekazywać płatnicy, którzy:

- byli zgłoszeni nieprzerwanie⁶ do ZUS jako płatnicy składek na ubezpieczenie wypadkowe od dnia 1 stycznia do 31 grud-

³Wskaźniki częstości dla płatników składek są obliczane na umowną liczbę 1 000 ubezpieczonych oraz ustalane odrębnie za pełny rok kalendarzowy.

⁴W br. płatnicy składek składali w ZUS po raz pierwszy informację ZUS IWA zawierającą dane za 2003 r. Płatnicy składek do 31 stycznia 2005 r. prześlą informację ZUS IWA za rok 2004, a do 31 stycznia 2006 r. za rok 2005.

⁵Liczbę ubezpieczonych, zgodnie z art. 28 ust. 3 ustawy wypadkowej, ustala się jako iloraz sumy ubezpieczonych podlegających ubezpieczeniu wypadkowemu w ciągu poszczególnych miesięcy roku kalendarzowego, za który jest składana informacja, i liczby miesięcy tego roku. Z uwagi na wymóg nieprzerwanego zgłoszenia w ZUS, przy wyliczaniu liczby ubezpieczonych liczbą miesięcy w każdym przypadku będzie wynosiła 12.

⁶Przez nieprzerwane zgłoszenie w ZUS jako płatnika składek na ubezpieczenie wypadkowe należy rozumieć, iż w każdym z miesięcy roku, za który składana jest informacja, minimum jeden ubezpieczony podlegał ubezpieczeniu wypadkowemu. Obowiązku złożenia informacji ZUS IWA nie mają więc ci płatnicy, którzy choć w jednym miesiącu danego roku nie byli płatnikami składek na ubezpieczenie wypadkowe, tj. ani jeden ubezpieczony nie podlegał temu ubezpieczeniu.

nia roku, za który jest składana informacja i co najmniej jeden dzień w styczniu następnego roku;

- w roku, za który jest składana informacja, zgłaszali do ubezpieczenia wypadkowego co najmniej 10 ubezpieczonych [9].

Według niepublikowanych danych za rok 2003 do ZUS wpłynęło około 148 000 informacji ZUS IWA co oznacza, iż tylu płatników składek powinno być objętych indywidualnym zróżnicowaniem składek. Informacje te zostały zweryfikowane w Kompleksowym Systemie Informatycznym ZUS pod kątem prawidłowości zawartych w nich danych. Obecnie ZUS prowadzi postępowania wyjaśniające zmierzające do usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości.

PLATNICYSKŁADEKOPŁACAJĄCYSKŁADKĘ NA UBEZPIECZENIE WYPADKOWE WEDŁUG WYSOKOŚCI STÓP PROCENTOWYCH SKŁADEK (stan na grudzień 2003 r.)

Accident insurance contributors in a breakdown by the contribution rates they pay (as of December, 2003)

Lp.	Stopa składek (w %)	Liczba płatników w tys.
1	0,97	37,5
2	1,20	15,7
3	1,47	25,3
4	1,73	22,1
5	1,93	1 084,8
6	2,00	10,6
7	2,26	19,5
8	2,53	6,6
9	3,33	2,4
10	3,60	0,3
11	3,86	0,1
12	Inna	1,7
Ogółem		226

Źródło: niepublikowane dane ZUS

Z tabeli wynika, iż najwyższe stopy procentowe składek wynoszące 3,86%, 3,60% oraz 3,33% opłacało zaledwie 2,8 tys. płatników, na ogólną liczbę 1 226,6 tys. płatników składek, tj. zaledwie 0,2% ogółu płatników.

Na podstawie danych przekazanych w informacjach ZUS IWA za lata 2003, 2004 i 2005, ZUS dla każdego płatnika składek ustalił stopę procentową składki obowiązującą w okresie od 1 kwietnia 2006 r. do 30 marca 2007 r. i zawiadomił o tym płatnika składek, nie później niż do dnia 20 kwietnia 2006 r.⁷ Podstawę ustalenia stopy procentowej dla płatnika składek będzie stanowił kategoria ryzyka oraz wskaźnik korygujący, który będzie informował o tym, czy danemu płatnikowi składek na wymieniony okres ustalono stopę procentową składki w wysokości średniej dla działalności lub też odpowiednio obniżonej albo podwyższonej.

Wskaźnik korygujący zostanie ustalony dla każdego płatnika składek przez porównanie jego kategorii ryzyka, obliczonej z trzech lat 2003 – 2005, z kategorią ryzyka ustaloną

dla grupy działalności, do której dany płatnik został zaliczony. Zgodnie z art. 31 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu wypadkowym, w okresie od 1 kwietnia 2006 r. do 31 marca 2009 r., rozpiętość wskaźnika korygującego ma wynosić od 0,8 do 1,2, a w okresie późniejszym – od 0,5 do 1,5. Stopy procentowe składek dla płatników będzie się ustalać jako iloczyn stopy procentowej składki ustalonej dla grupy działalności, do której został zakwalifikowany płatnik oraz indywidualnego wskaźnika korygującego, wynoszącego:

- 0,8 – jeśli kategoria ryzyka ustalona dla płatnika składek jest niższa o co najmniej 3 kategorie od kategorii ryzyka ustalonej dla grupy działalności
- 0,9 – jeśli kategoria ryzyka ustalona dla płatnika składek jest niższa o co najmniej 2 kategorie od kategorii ryzyka ustalonej dla grupy działalności
- 1,1 – jeśli kategoria ryzyka ustalona dla płatnika składek jest wyższa o co najmniej 2 kategorie od kategorii ryzyka ustalonej dla grupy działalności
- 1,2 – jeśli kategoria ryzyka ustalona dla płatnika składek jest wyższa o co najmniej 3 kategorie od kategorii ryzyka ustalonej dla grupy działalności
- 1,0 – w pozostałych przypadkach.

Przykład:
Dla przedsiębiorstwa górnictwa miedziowego A ustalono następujące przeciętne wskaźniki częstości za lata 2003 – 2005 w odniesieniu do:

- wypadków ogółem – 20,5
- wypadków śmiertelnych i ciężkich – 0,60
- zatrudnionych w warunkach zagrożenia – 450.

Na podstawie tych wskaźników oraz odpowiadającym im przedziałom wartości wskaźników częstości stanowiących podstawę do ustalania częściowych kategorii ryzyka, a także przedstawionym zasadom (zob. zał. nr 3 do rozporządzenia ministra pracy i polityki społecznej), ustalono w sposób następujący kategorię ryzyka dla przedsiębiorstwa A, na podstawie danych za lata 2003 – 2005:

$$K_{ra} = \frac{K_1 + K_2 + 2K_3}{4} = \frac{5 + 17 + 2 \times 14}{4} = 15$$

Zakłada się, iż od 1 kwietnia 2006 r. kategoria ryzyka i odpowiadająca jej stopa procentowa składki dla grupy działalności „górnictwo i kopalnictwo surowców innych niż energetyczne” (CB – kod PKD), do którego należy przedsiębiorstwo A, nie ulegnie zmianie. Kategoria ryzyka dla tej działalności wynosi więc 13, a odpowiadająca jej stopa procentowa składki – 3,6%. Dla płatnika składek ustalono 15. kategorię ryzyka, w związku z czym – zgodnie z zasadami przedstawionymi w artykule – dla płatnika przedsiębiorstwa A wskaźnik korygujący wynosi 1,1. Stopa procentowa składki dla przedsiębiorstwa A, stanowiąca wynik pomnożenia tego wskaźnika przez stopę procentową, dla grupy działalności (3,60) powinna wynieść od 1 kwietnia 2006 r. – 3,96%.

Podsumowanie

Obowiązujące w Polsce w nowym systemie ubezpieczenia wypadkowego rozwiązania dotyczące zróżnicowania składki zbliżają je do rozwiązań funkcjonujących w wielu krajach UE. Dotyczy to m.in. dwustopniowego różnicowania stopy procentowej składki, tj. na poziomie grup działalności oraz na poziomie płatników składek. Należy także wskazać na objęcie przedsiębiorstw, zatrudniających poniżej 10 pracowników, różnicowaniem

składki wyłącznie na poziomie działalności, bez uwzględnienia systemu podwyższania i obniżania składek. Jest to rozwiązanie często spotykane w systemach ubezpieczenia wypadkowego krajów UE, w tym m.in. we Francji. Należy także wskazać na przyjęcie roku składkowego od 1 kwietnia do 30 marca następnego roku, co podobnie jak w systemie niemieckim powinno wpłynąć na nadążanie wysokości składki za zmianami warunków pracy w przedsiębiorstwach.

Należy ponadto wskazać na niektóre zasady przyjęte w Polsce, różniące je od zasad stosowanych w ubezpieczeniu wypadkowym większości krajów Unii Europejskiej. Należą do nich m.in.:

- przyjęcie do kryteriów ryzyka oprócz skutków (jak w innych krajach) również stanu zagrożeń zawodowych
- zasada ustalania kategorii ryzyka dla rodzajów działalności oraz płatników składek
- zasada podwyższania i obniżania składek dla płatników składek.

Przyjęte rozwiązania polegają zarówno na etapowym wprowadzaniu systemu zróżnicowanej składki, jak i na ograniczeniu – w pierwszych latach funkcjonowania ubezpieczenia wypadkowego – zakresu zróżnicowania składki zarówno między branżami, jak i płatnikami składek. Przyjęcie takich rozwiązań zostało podtytułowane koniecznością odpowiedniego przygotowania organizacyjnego ZUS, w tym m.in. zebrania od płatników składek odpowiednich danych i ich przetworzenia, a także uwarunkowaniami gospodarki polskiej, związanymi zwłaszcza z trudną sytuacją ekonomiczną przedsiębiorstw sektora publicznego, reprezentujących „stare” gałęzie gospodarki, które są objęte procesami restrukturyzacji (np. górnictwo węglowe, hutnictwo żelaza, przemysł stoczniowy).

PIŚMIENICTWO

[1] Rzepecki J., Serafińska A. *Nowy system ubezpieczenia wypadkowego w Polsce*. „Bezpieczeństwo Pracy”, 12 (389), 2003

[2] Rzepecki J. *Model zróżnicowanej składki na społeczne ubezpieczenie wypadkowe*. „Bezpieczeństwo Pracy”, 5 (346), 2000

[3] Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. DzU nr 137, poz. 887 z późn. zm.

[4] Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. DzU nr 199, poz. 1673

[5] Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie różnicowania stopy procentowej składki na ubezpieczenie społeczne z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych w zależności od zagrożeń zawodowych i ich skutków. DzU nr 200, poz. 1692

[6] Aulmann H., Greiner D., Sokoll G. *Die gesetzliche Unfallversicherung weltweit und ihre Entwicklung im Zeitraum von 1995 bis 1998*. Die BG, 10, 1998

[7] *Insurance against Occupational Risks: a Common Core with Variants*. Eurogip, European Forum, 1996

[8] Bailey S. *Catalogue of Economic Incentive System for the Improvement of the Working Environment*. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. Dublin, 1994

[9] *Zasady składania i wypełniania Informacji o danych do ustalenia składki na ubezpieczenie wypadkowe ZUS IWA*. Poradnik dla płatników składek. ZUS, Warszawa, grudzień 2003

⁷ Składki na ubezpieczenie wypadkowe za miesiąc kwiecień każdego roku, podobnie jak składki na pozostałe ubezpieczenia społeczne, płatnicy składek opłacają w terminie do 10 maja każdego roku. Zawiadomienie płatnika składek o wysokości stopy procentowej składki nie będzie dotyczyło przypadków określonych w art. 33 ust. 1 i 2 ustawy wypadkowej.